

Provincie Drenthe en Gemeente Tynaarlo.

Notitie zienswijzen en adviezen inzake richtlijnen voor het milieueffectrapport voor het natuurontwikkelingsproject Tusschenwater in de gemeente Tynaarlo.

1. Inleiding.

In de gemeente Tynaarlo ligt het gebied Tusschenwater in de benedenloop van de Hunze. Dit gebied ligt tussen het Zuidlaardermeer, de dorpen De Groeve en Zuidlaarderveen en loopt tot aan de gemeentegrens met Aa en Hunze. Tusschenwater heeft een oppervlakte van circa 500 hectare. Het gebied Tusschenwater wordt in de toekomst ingericht voor natuurontwikkeling en waterberging. De huidige functie op het gebied van drinkwatervoorziening blijft behouden en wordt verder versterkt. Naast deze ontwikkelingen wordt de kwaliteit van het oppervlaktewater van het Zuidlaardermeer verbeterd, water in het voorjaar vastgehouden voor drogere perioden en mogelijkheden gecreëerd voor natuurvriendelijke recreatie.

2. Milieueffectrapportage

Voordat het project kan worden uitgevoerd, moet er een aantal bestemmingsplannen worden gewijzigd en moet het Algemeen Bestuur van het waterschap Hunze en Aa's het Inrichtingsplan vaststellen. Ook is eventueel een vergunning van gedeputeerde staten (GS) op grond van de Grondwaterwet nodig. Om het milieubelang een volwaardige plaats te geven in deze besluitvorming, moet er een Milieueffectrapport (MER) worden opgesteld. Dit rapport is een hulpmiddel bij de besluitvorming over het project Tusschenwater.

Bij het project Tusschenwater zijn de onderstaande drempels aan de orde:

- a. Functiewijziging van landbouw naar natuur/waterberging van meer dan 250 ha;
- b. Werken ter beperkingen van overstromingen;
- c. De infiltratie van water in de bodem of onttrekking van grondwater aan de bodem of de wijziging of uitbreiding van bestaande infiltraties of onttrekkingen in gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op een hoeveelheid water van 1,5 miljoen m³ of meer per jaar.

De activiteiten vinden plaats in de ecologische hoofdstructuur (de zogenaamde Natte As Noord). In het MER dient zo nodig een passende beoordeling op grond van artikel 19f, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 te worden gemaakt.

3. Organisatie van het project

De provincie Drenthe, Stichting Het Drentse Landschap, Waterbedrijf Groningen, Waterschap Hunze en Aa's en de gemeente Tynaarlo werken samen in het project.

Het waterschap is initiatiefnemer.

GS van Drenthe en de gemeenteraad van Tynaarlo zijn samen bevoegd gezag in de procedure.

Afgesproken is, dat de gemeenteraad van Tynaarlo als coördinerend bevoegd gezag optreedt.

4. Startnotitie

De startnotitie is de eerste stap in het proces. Daarin worden de voorgenomen activiteit en de mogelijke alternatieven toegelicht en wordt ingegaan op de te beoordelen milieuaspecten.

Een ieder kan aangeven wat er naar zijn mening in het MER dient te worden onderzocht.

De wettelijke adviseurs en betrokken overheidsorganen adviseren over het MER. De Commissie m.e.r. brengt op basis van de startnotitie, de ontvangen inspraakreacties en adviezen aan het bevoegde gezag advies uit over de vast te stellen richtlijnen.

De startnotitie met bijlagen heeft vanaf 3 april 2009 gedurende zes weken voor een ieder ter inzage gelegen.

De plannen zijn aan de bevolking toegelicht tijdens een informatieavond op maandag 20 april 2009 om 20.00 uur in het Sprookjeshof, Groningerstraat 10 in Zuidlaren.

Het verslag van de informatieavond is als **bijlage 1** aan dit verslag gehecht.

Met ingang van 3 april 2009 kon een ieder gedurende 6 weken schriftelijk of mondeling zijn zienswijze naar voren brengen over hetgeen in het Milieueffectrapport moet worden onderzocht.

5. Toezending aan instanties en adviseurs.

De volgende instanties en adviseurs zijn schriftelijk in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de vraag welke zaken er in het MER dienen worden uitgezocht.

Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten;
Ministerie van L.N.V.;
Inspectie VROM;
Waterbedrijf Groningen;
Milieufederatie Drenthe;
Waterleidingmaatschappij Drenthe;
L.T.O Noord.;
Het Drents Landschap;
Rijkswaterstaat;
Recreatieschap Drenthe;
N.V. Nederlandse Gasunie;
Staatsbosbeheer;
Drents Plateau;
Het Groninger Landschap;
Burgemeester en wethouders van Aa en Hunze;
Burgemeester en wethouders van Hoogezand-Sappemeer;
N.V. Nederlandse Aardolie Maatschappij;
Vereniging Dorpsbelangen De Groeve;
Vereniging Dorpsbelangen Zuidlaarderveen;
Landbouwvereniging Zuidlaren.

6. Rol deelgebiedcommissie Zuidlaren van het Hunzeproject.

In het Hunzeproject werken de provincie Drenthe, de gemeenten Aa en Hunze, Borger- Odoorn en Tynaarlo, Waterbedrijf Groningen, Stichting Het Drents Landschap, waterschap Hunze en Aa's en anderen gebiedsgericht samen met als doel de leefbaarheid in meest ruime zin op het platteland te vergroten. Door projecten integraal in plaats van sectoraal op te pakken ontstaan toegevoegde waarden.

De werkwijze is "bottom-up" Via de deelgebiedcommissie en de ambtelijke projectgroep worden projecten ter financiering aan de Gebiedcommissie voorgedragen. In de deelgebiedcommissie zijn organisaties uit de dorpen De Groeve, Zuidlaarderveen, Zuidlaren en Midlaren vertegenwoordigd. In de Gebiedcommissie zijn bovengenoemde instanties bestuurlijk vertegenwoordigd.

Afgesproken is dat de deelgebiedcommissie Zuidlaren een procesmatige rol vervult en bewaakt dat de procedures zorgvuldig verlopen. Zij brengt advies uit aan het bevoegde gezag.

De deelgebiedcommissie heeft de adviezen en zienswijzen op 5 juni 2009 behandeld en heeft bij brief van 20 juni 2009 advies uitgebracht aan de gemeenteraad (zie hierna onder 7).

7. Ontvangen adviezen en zienswijzen.

Van de volgende instanties is een reactie of zienswijze ontvangen.

- a. Milieufederatie Drenthe bij brief van 28 april 2009, ingekomen op 6 mei 2009;
- b. VROM-Inspectie – namens alle belanghebbende regionale rijksdiensten – bij brief van 10 april 2009, ingekomen op 14 april 2009;
- c. Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, bij brief van 1 april 2009, ingekomen op 2 april 2009;
- d. L.T.O. Noord, bij brief van 13 mei 2009, ingekomen op 14 mei 2009;
- e. Landbouwvereniging Zuidlaren en diverse landbouwers "uit het gebied" bij brief van 7 mei 2009, ontvangen 11 mei 2009;
- f. De heer E. Geertsema, De Steeg 3, 9473 TT De Groeve, per e-mail d.d. 10 mei 2009, ingeboekt op 11 mei 2009;

- g. Mevr. G. Nagel- Frensen, Brinkstraat 1a, 9471 EW Zuidlaren, bij brief van 4 mei 2009, ingekomen op 6 mei 2009;
- h. Mevrouw M. van Opstal, De Knijpe 2, 9474 TG Zuidlaarderveen, per e-mail d.d. 19 april 2009, ingeboekt op 6 mei 2009.

De bijlagen a t/m h zijn toegezonden aan de Commissie m.e.r., opdat die commissie van de adviezen en zienswijzen kennis kan nemen bij de formulering van de richtlijnen voor het op te stellen M.E.R. Het advies van de Commissie m.e.r. is op 26 mei 2009 ontvangen (**reactie h**).

De bijlage a t/m h en het advies van de Commissie m.e.r. zijn schriftelijk voorgelegd aan de deelgebiedcommissie Zuidlaren van het Hunzeproject, die op 5 juni 2009 heeft vergaderd en op 20 juli 2009 advies heeft uitgebracht (**reactie i**).

8. Reactie op de ingediende adviezen en zienswijzen.

a. Milieufederatie.

Als belangrijke randvoorwaarde bij de uitvoering van het project wordt genoemd dat de huidige drinkwatervoorziening geen negatieve effecten mag ondervinden van de inrichting van het natuurgebied. De winning de Groeve heeft echter op zijn beurt aanzienlijke invloed op grondwaterstanden en kwelstromingen in zowel het Hunzedal als de benedenloop van de Drentsche Aa. Daarmee beïnvloedt deze winning bestaande en nog te ontwikkelen natuurwaarden negatief. Het terugdringen van deze invloed moet worden toegevoegd als een van de doelstellingen van het project. In de inleiding (pag.6) is sprake van een mogelijke uitbreiding van de waterwinning De Groeve met 1,5 miljoen kubieke meter per jaar. Een dergelijke uitbreiding is alleen acceptabel als tegelijk kan worden bereikt dat de negatieve invloed op de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) in de omgeving significant afneemt.

Geadviseerd wordt om in het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA), naast de genoemde elementen, met name ook aandacht te besteden aan een zodanige inrichting en gebruik van het puttenveld dat de invloed van De Groeve op de EHS kleiner wordt.

Reactie.

De randvoorwaarde bij de uitvoering van het project is opgenomen omdat de huidige situatie uitgangspunt is. Dit geldt ook voor de invloed op de omgeving. Met de realisatie van de voorgenomen activiteit zal naar verwachting de invloed van de winning worden beperkt. Dit is een verwacht effect en niet als zodanig een directe doelstelling van het project. In de m.e.r. wordt dit nader onderzocht.

Dat er sprake is van uitbreiding van de drinkwaterwinning in De Groeve met 1,5 miljoen m³ per jaar berust op een misverstand. Er is slechts sprake van wijzigingen in het regiem de grondwateronttrekking bij De Groeve door het verplaatsen van putten. Als die wijziging betrekking heeft op meer dan 1,5 miljoen m³ per jaar is een wijziging van de vergunning van gedeputeerde staten op grond van de Grondwaterwet nodig.

De vergunde hoeveelheid van 10 miljoen m³ per jaar blijft daarbij gelijk.

De milieueffecten van de voorgenomen wijziging van het puttenveld zullen in het kader van de m.e.r. worden onderzocht.

b. VROM- Inspectie.

De startnotitie geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

Reactie.

Geen.

c. Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

De startnotitie bevat voldoende garanties voor het meewegen van de cultuurhistorische waarden in het MER.

Reactie.

In het verlengde van het advies van de Rijksdienst wordt nog het volgende opgemerkt. In paragraaf 2.2. (kopje overige doelstellingen) van het advies van de Commissie m.e.r. valt te lezen dat uit de startnotitie niet valt af te leiden welk cultuurhistorisch referentiebeeld is gekozen. De aanbevelingen van de commissie om (1) bij de ontwikkeling van alternatieven meerdere relevante referenties te beschouwen, (2) daartoe historisch onderzoek te verrichten en (3) in het MER aan te geven naar welk landschapsbeeld voor het hele gebied wordt gestreefd.

d/e LTO Noord en Landbouwvereniging Zuidlaren.

1. Bij de planvorming en de te onderzoeken thema's worden de belangen van de agrarische sector nauwelijks in beeld gebracht. Het plan Tusschenwater grijpt in vele opzichten ernstig in op de agrarische belangen, niet alleen door het grondbeslag maar ook door effecten die verband houden met waterhuishouding, ontsluiting en een duurzame landbouwstructuur. Het is noodzakelijk dat er aan het MER ook een Landbouw Effect Rapportage (LER) komt. Naast een milieutechnische beschouwing moeten ook de economische en sociaal-economische gevolgen van het plan in kaart worden gebracht.
2. Het is onduidelijk of in het plan rekening is gehouden met het feit dat agrarische grond en gebieden met een goede landbouwstructuur in Drenthe schaars aan het worden zijn en men dus zuinig moet zijn met deze waarden. Aan een beheerrol voor de agrarische sector is niet gedacht.
3. De grenzen van het beoogde bestemmingsplan vallen niet samen met de buitenste randen van het gebied dat in het kader van het Gebiedsplan Natuur en Landschapsdoelen Drenthe 2008 is begrensd. Dit zou kunnen inhouden dat er buiten die vastgestelde en afgesproken begrenzing natuur wordt ontwikkeld, hetgeen niet conform de afspraken is. De grenzen moeten hierop worden aangepast.
De realisatie van de EHS zal op vrijwillige basis gestalte krijgen. Met het MER en het voornemen om een en ander in een bestemmingsplan te verankeren, wordt tenminste de indruk gewekt dat van vrijwilligheid geen sprake meer is.
4. Qua waterhuishouding mogen voor agrarische percelen – zowel binnen als buiten de begrenzing van het inrichtingsplan - de productieomstandigheden niet verslechteren. Hierbij gaat het om grond- en oppervlaktewaterpeilen, waterafvoer, wateraanvoer en technische mogelijkheden.
Gevraagd wordt om alle invloeden van de voorgenomen maatregelen naar landbouwbelangen binnen en buiten de begrenzing in kaart te brengen. Gevraagd wordt om direct te beginnen met de monitoring, inclusief een nulmeting, in en om het gebied. Op pagina 20 van de startnotitie wordt gesproken over hogere peilen in een gebied langs de westgrens van het plangebied. Worden hiermee de gronden binnen de begrenzing van het plan bedoeld?
5. Welk effect heeft het onder water zetten van 200 ha grond op de bergingscapaciteit van het gebied als totaal? In het MER graag aandacht besteden aan de gevolgen van de aanleg van kades voor de agrarische structuur en de bereikbaarheid van gronden. Uit het MER moet naar voren komen welke functies van de waterconservering in het voorjaar kunnen profiteren. Ook moet worden onderzocht welke invloed dit conserveren heeft op de grondwaterstanden in de omgeving. Tenslotte moet de mogelijkheid om bovenstrooms gevallen neerslag af te voeren dan wel in tijden van nood water te bergen, worden onderzocht.
6. In het plan worden voorstellen gedaan voor het afsluiten van wegen. Ook voor de agrarische ontsluiting kunnen die van belang zijn, hetgeen in beeld moet worden gebracht.
7. Niet duidelijk is hoe de drinkwatervoorziening er in de nabije toekomst uit komt te zien en waar precies water wordt gewonnen. Dit helder presenteren.
8. In de startnotitie wordt het belang van de landbouw in het gebied niet genoemd en wordt nauwelijks ingegaan op de gevolgen van deze ingreep voor de landbouw; terloops wordt een mogelijke uitbreiding van de waterwinning nog in procedure meegenomen en wordt tevens de bestaande waterwinning in het nieuwe bestemmingsplan vastgelegd, wat thans niet het geval is.
9. Voor het grondwaterpeil in de landbouwgronden rondom het gebied Tusschenwater, fase 1 moet in de komende jaren een goede nulmeting plaatsvinden. Een nulmeting die gecorrigeerd is voor weersinvloeden zoals extra neerslag of extra verdamping. Een netwerk van peilbuizen, dat in samenspraak met de landbouw wordt geplaatst en waarvan de resultaten gemonitord en gedeeld worden met de landbouw. Voor de oppervlakteafwatering van de resterende landbouwgrond geldt hetzelfde. Vooraf dient bekend te zijn hoe een eventuele verplaatsing van het gemaal in fase 2 opgevangen gaat worden;

10. Gevraagd wordt wat de consequenties van het opnemen van de bestaande en de eventuele extra waterwinning in het nieuwe bestemmingsplan voor de landbouwbedrijfsvoering zijn. Treden bij deze grondsoorten en bodemprofielen voor de landbouw beperkingen op, die in het nieuwe bestemmingsplan tot uiting komen?
11. Een extra waterplas van circa 200 hectare naast een Natura 2000 habitatrictlijngebied, namelijk het Zuidlaardermeer, zal in de toekomst invloed op de landbouwbedrijfsvoering kunnen krijgen. Afgezien van extra vraatschade door ganzen en zwanen kunnen negatieve effecten voor de landbouw ontstaan als op termijn het Tusschenwatergebied eveneens onder Natura-gebied gaan vallen. Ook die mogelijkheden moeten worden onderzocht.
12. Om de grondclaims en risico's ten aanzien van grondwaterstijging te beperken is het veel beter om van het gebied Tusschenwater noodbergingsgebied met een aangepaste vorm van landbouw te maken. De kaden van de Hunze blijven dan intact. Gevraagd wordt de noodzaak van waterberging in geval van extreme weersomstandigheden te onderzoeken want de indruk bestaat dat het label waterberging er alleen voor de financiën aanhangt

Reactie.

Landbouweffectrapportage is geen wettelijk begrip, zoals het MER dat wel is. Als tegemoetkoming aan de zienswijzen wordt de volgende richtlijn voor de m.e.r. vastgesteld.

Richtlijn 10.

- a. In het MER dient een afzonderlijk hoofdstuk gewijd te worden aan de effecten van de voorgenomen activiteit op de landbouw in de omgeving van het natuurontwikkelingsgebied.
- b. Hierbij dient onderscheid te worden gemaakt tussen de effecten op de landbouw bij realisatie van fase 1 en die bij realisatie van het eindbeeld (fase 2).
- c. De effecten dienen bepaald te worden voor de voorgenomen activiteit (VKA).
- d. Tevens dient aangegeven te worden in welke mate afwijkingen van de voorgenomen activiteit (in genoemde alternatieven en varianten) zullen leiden tot andere effecten op de landbouw.
- e. De landbouweffecten hebben betrekking op:
  1. Wijzigingen van de grondwaterstand (GHG, GVG en GLG);
  2. Gevolgen voor de oppervlaktewaterhuishouding in de omringende landbouwgebieden (aan- en afvoer, oppervlaktewaterstanden, etc.);
  3. Eventuele extra vraatschade door vogels (ganzen, zwanen, etc.);
  4. Effecten op de ontsluiting- en verkavelingsituatie;
  5. Overige mogelijk relevante effecten.

Richtlijn 10a.

Op basis van de bepaalde effecten op de landbouw dient een voorstel gedaan te worden voor mitigerende/compenserende maatregelen.

Richtlijn 10b.

Op basis van de uitkomsten van het onderdeel 'effecten op de landbouw' zal een grondwaterstandmeetnet opgezet worden. De opdrachtnemer dient rekening te houden met het eventueel opstellen van dit meetnet (optionele activiteit).

In het kader van het MER zullen de economische – en sociaal-economische gevolgen **niet** in beeld worden gebracht. Wel is het van belang inzicht te krijgen in de druk die de functiewijziging op het resterende landbouwareaal legt.

De inrichting beperkt zich overigens tot gronden die de initiatiefnemers in eigendom hebben verworven.

Daarbij wordt opgemerkt dat de grondverwerving voor de realisatie van de EHS/RVZ in Drenthe plaatsvindt op vrijwillige basis. Om de verwerving te stimuleren heeft de provincie het instrument van de kavelruil en (beperkt) de bedrijfsverplaatsing ingezet. Kunnen de gronden niet in eigendom worden verworven dan worden maatregelen getroffen om het voortzetten van landbouwkundig gebruik te garanderen.

In het Provinciaal Omgevingsplan Drenthe II en het structuurplan Tynaarlo is vastgelegd, dat het gebied wordt heringericht voor waterberging en natuurontwikkeling. Dit is een vaststaand gegeven. In de m.e.r. gaat het erom om de milieueffecten van die wijziging goed in kaart te brengen.

Overigens ligt het voor de hand om in het nieuw te maken bestemmingsplan aan te sluiten bij de systematiek van de nieuwe bestemmingsplannen buitengebied in de provincie Drenthe. Er kan worden gekozen voor een globale gebiedsbestemming “beekdal”, waarin **voor zover van belang** het volgende wordt vastgelegd.

Beekdalen.

De als zodanig op de plankaart aangegeven gronden zijn bestemd voor:

behoud, herstel en ontwikkeling van de landschappelijke en natuurlijke waarden van de beekdalen; de berging van water;

het behoud en ontwikkelen van natuurwaarden;

de bescherming van archeologische waarden;

de bescherming van ecologische waarden.

de bescherming van grondwater, uitsluitend voor zover de gronden zijn aangegeven met “grondwaterbeschermingsgebied”;

de bescherming van drinkwater, uitsluitend voor zover de gronden zijn aangegeven met “gebied tegen fysische bodemaantasting”.

*en voor de volgende **sociaal-economische doeleinden**:*

.....

uitoefening van het grondgebonden agrarisch bedrijf;

Onder de bestemming zijn de aanleg van dijken, waterlopen, kaden, gemalen, inlaten en overige kunstwerken ten behoeve van het inlaten, bergen en afvoeren van boezemwater en maatregelen met het oog op de ontwikkeling van natuurwaarden en de daaraan gekoppelde dagcreatieve voorzieningen begrepen.

Er wordt gewerkt met een beschrijving in hoofdlijnen, waarin de onderlinge verhoudingen tussen de verschillende doeleinden zijn vastgelegd. Daarnaast wordt gewerkt met afwegingsschema's om nut en noodzaak van een activiteit af te wegen tegen de mate van inbreuk op bovengeschiede - , ondergeschikte – of nevensgeschikte doeleinden.

Conclusie is, dat de uitoefening van het grondgebonden agrarisch bedrijf ook in het nieuwe bestemmingsplan blijft toegestaan, zolang een agrariër de eigendom van die gronden heeft of die gronden bijv. pacht.

Het ontwikkelen van natuur buiten de begrenzing van het Gebiedsplan Natuur en Landschapsdoelen Drenthe 2008 is op vrijwillige basis altijd mogelijk. Binnen de begrenzing kan een beroep worden gedaan op financiële steun voor natuurontwikkeling. Agrarisch gebruik blijft normaal toegestaan.

Wij zijn bereid om met individuele landbouwers in overleg te treden over een nulmeting en het plaatsen van peilbuizen.

Met de opmerking op pagina 20 worden inderdaad de gronden binnen de begrenzing van het plan bedoeld.

Met verwijzing naar pagina 11 van de startnotitie moet op grond van de Natuurbeschermingswet worden onderzocht of het project Tusschenwater effect heeft op de instandhoudingdoelen van het Zuidlaardermeergebied. Nieuw aan te leggen natuurgebieden vallen niet onder de Natuurbeschermingswet.

Of er al dan niet “een passende beoordeling” nodig is wordt uitgezocht in het kader van de m.e.r.

Met verwijzing naar de functies die POP II aan het gebied Tusschenwater toekent is een aanwijzing als noodbergingsgebied niet aan de orde.

Het feit dat in het vigerende bestemmingsplan Buitengebied Zuidlaren de grondwaterbeschermingszones niet zijn opgenomen is een omissie geweest. Dit zullen wij corrigeren in het nieuwe bestemmingsplan. Hiervóór is aangegeven hoe die regeling er uit kan komen te zien. De bescherming wordt nu geregeld door de Provinciale Omgevingsverordening.

f. de heer E. Geertsema.

Inklinking van het veen in het gebied is eerder een gevolg van het wegpompen van teveel oppervlaktewater als van het winnen van water op grotere diepte. Als omwonenden bang zijn voor natte voeten als Tusschenwater wordt gerealiseerd is de kans aanwezig dat het waterschap uit voorzorg het water in Leiding 2 wat meer laat zakken dan voorheen.

Toen men Leiding 2 heeft gegraven waren sommige landbouwers ook ontstemd omdat ze 's- zomers geen water meer hadden voor de koeien.

Goede monitoring van waterbeheersing door het waterschap is een must, die in de m.e.r. zou moeten worden voorgeschreven.

Reactie.

Dit onderdeel wordt in de richtlijnen meegenomen.

g. Mevr. G. Nagel- Frensen.

Verbazing wordt uitgesproken over het feit dat het perceel kadastraal bekend gemeente Zuidlaren, sectie L nr. 779 binnen de begrenzing van het plangebied Tusschenwater, 1^e fase ligt.

Men heeft dit uit de krant moeten lezen zonder persoonlijk benaderd te zijn.

Het perceel is voor het bedrijf noodzakelijk om inkomsten op peil te houden. Het perceel zal sterk in waarde verminderen. Het bedrijf zal qua waterpeiling, bemesting, ongedierte voor vee belemmerd worden in de bedrijfsvoering.

Reactie.

Met mevr. Nagel zal contact worden opgenomen om te bezien of grondaankoop of grondruil mogelijk is. Mocht die verwerving niet mogelijk zijn dan wordt het huidige landbouwkundige gebruik gewaarborgd.

h. Mevr. M. van Opstal.

Gevraagd wordt wat – uitgaande van een hogere (en/of wisselende) grondwaterstand (ook in het dorp) de gevolgen zijn voor:

- gebouwen, met name ook voor oudere gebouwen op “historische” en dus niet zo stabiele funderingen (zoals losse stenen of keien);
- kelders (hogere grondwaterstand is grotere waterdruk);
- beplantingen en bomen (sommige soorten kunnen daar niet tegen).

Ondersteund wordt het idee van de landbouw om peilputten voor de waterstanden aan te brengen. Jammer dat daaraan geen gevolg wordt gegeven.

Reactie.

Er zal in het M.E.R. aandacht worden besteed aan de effecten op gebouwen en woningen in de omgeving (grondwateroverlast, muggen, stank e.d.). Daarbij kan o.a. gebruik worden gemaakt van het Alterra rapport nr. 1856: Verdonschot Piet F.M; Verkenning van de steekmuggen- en knuttenproblematiek bij klimaatverandering en vernatting; gepubliceerd: 28 apr 2009. Als tegemoetkoming aan de zienswijze wordt de volgende richtlijn vastgesteld.

Effecten op de omgeving.

Richtlijn 11.

In het MER dient een afzonderlijk hoofdstuk gewijd te worden aan de effecten op de omgeving. Het betreft hier de effecten op bebouwing (eventuele grondwateroverlast, muggen, stank, etc.). Op basis van de onderzochte effecten dient eventueel het grondwaterstandmeetnet voor de landbouw aangepast te worden (optionele activiteit).

Waarop de opmerking dat geen gevolg wordt gegeven aan het idee van de landbouw om peilbuizen te plaatsen is gebaseerd, is ons niet duidelijk. Die buizen worden in overleg met de belanghebbende partijen in september/oktober 2009 wel degelijk geplaatst.

6. Advies van de deelgebiedcommissie Zuidlaren van het Hunzeproject.

De deelgebiedcommissie Zuidlaren adviseert het volgende:

De milieufederatie vraagt terecht aandacht voor de inrichting en het gebruik van het puttenveld. Indien het puttenveld dient te worden verhoogd om infiltratie tegen te gaan zouden wij graag zien dat er aandacht besteed wordt aan een goede vormgeving van het puttenveld (1).

De reacties van de Landbouwvereniging Zuidlaren en van LTO Noord zijn uitvoerig besproken in de deelgebiedcommissie. De reacties worden als stevig maar constructief ervaren. Het is niet verwonderlijk dat het in de jaren 2000 t/m 2002 aan de oppervlakte gekomen conflict, dat niet is opgelost, weer naar boven komt. Het is van belang kennis te nemen van de daarop betrekking hebbende stukken.

Een belangrijke m.e.r.drempel is de functiewijziging van landbouw naar natuur/waterberging van meer dan 250 ha. Dit impliceert dat niet kan worden volstaan met het toetsen van de functiewijziging aan deelaspecten als grondwaterstand, ontsluiting e.d. Gelet op het beperkte landbouwareaal in ons gebied (Zie het rapport Landbouw Hunze Breed van december 1999) in verhouding tot het gebied dat aan de landbouw zal worden onttrokken, is het van belang ook inzicht te krijgen in de druk die de functiewijziging op het resterende landbouwareaal legt.

De commissie vraagt zich echter af of een Landbouweffectrapportage daarvoor het geëigende middel is. Gelet op het statusverschil denkt de commissie van niet. Bovendien is het begrip milieu voldoende breed om de aandachtspunten van de georganiseerde landbouw het volle pond te geven in een m.e.r (2).

Voor wat betreft de landbouw adviseert de commissie daarom het volgende: creëer ondanks de voorgeschiedenis een overlegsituatie met de landbouwers in het gebied. Om dit te bewerkstelligen adviseren zij hiervoor die punten op te nemen die de Landbouwvereniging "Zuidlaren" graag onderzocht zou zien in een landbouw effectrapportage (LER). Het gaat dan om die punten die momenteel ontbreken in de MER. Ons advies is om geen aparte LER uit te voeren maar om de punten uit de LER in de MER op te nemen. De procedure die gevolgd wordt bij het opstellen van de MER dient op een zodanige wijze transparant te zijn dat de vertegenwoordigers van de landbouw tijdens het proces intensief betrokken worden.

Wellicht kan hierbij de in de brief van LTO Noord genoemde Gemeentelijke Overlegcommissie van LTO Noord in Tynaarlo een rol spelen (3).

Het op de landbouw betrekking hebbende advies geeft de mening weer van de grootst mogelijke meerderheid van de commissie. Het lid de heer W.Hamming neemt een minderheidsstandpunt in. Hij opteert voor het uitbrengen van een L.E.R. Naar zijn mening is dat de weg naar normalisering van het overleg met de georganiseerde landbouw. Zich baserende op het oordeel van een deskundige geeft de heer Hamming ook aan dat een MER lang niet zo breed is als een LER. Hierdoor worden belangrijke aspecten met betrekking tot de landbouw niet of onvoldoende onderzocht.

De commissie ondersteunt verder de zienswijze van de heer Geertsema, waarin wordt verzocht om een goede rapportage op te stellen voor de beheersing van de waterstand in het gebied (4).

Ook de zienswijze van mevr. Van Opstal wordt door de commissie ondersteund. Geadviseerd wordt de gevolgen van wijzigende grondwaterstanden mee te nemen in de m.e.r. (4a).

Verder ontbreekt volgens ons de juiste aandacht voor het woon- en leefmilieu. Wat zijn de effecten van Tusschenwater op het woon- en leefmilieu in het gebied zelf en de directe omgeving? (5).

Een laatste opmerking van onze zijde heeft betrekking op de communicatie tussen de overheid en de direct betrokkenen. Dit is gebeurd middels een artikel in de krant. De commissie is van mening dat bij een dergelijk ingrijpend project de direct betrokkenen actief benaderd dienen te worden. De commissie neemt aan dat er inmiddels contact is opgenomen met de fam. Nagel (6).

Reactie.

Met verwijzing naar de onderdelen "Effecten op de landbouw" en "Effecten op de omgeving" worden de aandachtspunten meegenomen in de richtlijnen voor de m.e.r.

De suggestie inzake het nieuw leven in blazen van de Gemeentelijke Overleg Commissie voor de landbouw is waardevol. Dit is inmiddels opgepakt.

De projectgroep Tusschenwater zal zich nader beraden hoe punt 6 in de toekomst vorm zou kunnen worden gegeven.

Vries, 4 augustus 2009.